

BÁO CÁO THAM LUẬN

GIẢI PHÁP NÂNG CAO CÔNG TÁC TƯ VẤN PHÁP LUẬT VÀ TRỢ GIÚP PHÁP LÝ CHO ĐỒNG BÀO DÂN TỘC THIỂU SỐ

*Thạc sĩ. Nguyễn Thị Nga - Giám đốc
Trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tỉnh Lai Châu
Chi hội phó – Chi hội Luật gia Sở Tư pháp*

Nhằm giúp người dân ở vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào Dân tộc thiểu số (DTTS_Từ viết tắt của Dân tộc thiểu số) được tiếp cận với kiến thức, thông tin pháp luật, thay đổi nhận thức... chấp hành tốt các quy định về pháp luật, nhằm nâng cao kiến thức pháp luật. Để nâng cao hiệu quả hoạt động tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho người dân vùng đồng bào DTTS trong thời gian tới cần có những giải pháp đảm bảo cho công tác này.

I. Một số vấn đề chung về tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý

1. Khái niệm tư vấn pháp luật

Tư vấn pháp luật là một trong những yếu tố quan trọng góp phần tạo môi trường pháp lý an toàn, tin cậy cho hoạt động của đời sống - xã hội. Khi xã hội càng phát triển thì đồng thời càng có nhiều các mối quan hệ được thiết lập, những vấn đề phát sinh trong mọi lĩnh vực xảy ra hàng ngày. Để thực hiện những việc làm đúng với quy định của pháp luật thì chúng ta cần phải tìm hiểu luật và có sự vận dụng linh hoạt. Tuy nhiên, không phải ai cũng có thể làm được điều này. Do vậy mà hoạt động tư vấn pháp luật có vai trò rất quan trọng và cần thiết đối với xã hội hiện nay.

Theo Từ điển Luật học: “Tư vấn pháp luật là việc người có chuyên môn về pháp luật được hỏi ý kiến để tham khảo khi giải quyết, quyết định công việc.”

Căn cứ Điều 28 Luật luật sư 2006 ([Luật luật sư sửa đổi, bổ sung năm 2012](#)) đưa ra khái niệm: “Tư vấn pháp luật là việc đưa ra hướng dẫn, đưa ra ý kiến, giúp khách hàng soạn thảo các giấy tờ liên quan đến việc thực hiện quyền và nghĩa vụ của họ”. Như vậy, tư vấn pháp luật là việc giải đáp pháp luật, hướng dẫn ứng xử

đúng pháp luật, cung cấp dịch vụ pháp lý nhằm giúp khách hàng thực hiện và bảo vệ quyền hợp pháp của họ.

Căn cứ Điều 32 Luật trợ giúp pháp lý 2017 định nghĩa như sau: “*Tư vấn pháp luật là người thực hiện trợ giúp pháp lý tư vấn pháp luật cho người được trợ giúp pháp lý bằng việc hướng dẫn, đưa ra ý kiến, giúp soạn thảo văn bản liên quan đến tranh chấp, khiếu nại, vướng mắc pháp luật; hướng dẫn giúp các bên hòa giải, thương lượng, thống nhất hướng giải quyết vụ việc*”.

Như vậy, tư vấn pháp luật là việc giải đáp pháp luật, hướng dẫn ứng xử đúng pháp luật, cung cấp dịch vụ tư vấn pháp luật nhằm giúp khách hàng, tổ chức trong nước và quốc tế thực hiện và bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của họ. Tư vấn pháp luật không chỉ là cung cấp lý thuyết về các điều luật đã được quy định mà còn phải kèm theo lời khuyên, cách ứng dụng pháp luật vào trường hợp cụ thể của người cần tư vấn.

2. Khái niệm về Trợ giúp pháp lý:

Có rất nhiều khái niệm về trợ giúp pháp lý tùy vào hình thức chế độ nhà nước của các nước trên thế giới mà có nhiều cách hiểu và định nghĩa về trợ giúp pháp lý khác nhau. Dưới góc độ khoa học pháp lý và thực tiễn hoạt động trợ giúp pháp lý ở Việt Nam, trợ giúp pháp lý theo nghĩa rộng được hiểu *“là việc cung cấp dịch vụ pháp lý của nhà nước và xã hội cho người nghèo, đối tượng chính sách và đồng bào dân tộc thiểu số qua các hình thức tư vấn pháp luật, đại diện, bào chữa nhằm bảo đảm cho mọi công dân đều bình đẳng trước pháp luật và thực hiện công bằng xã hội”* hoặc theo nghĩa hẹp, *“trợ giúp pháp lý là sự giúp đỡ của các tổ chức trợ giúp pháp lý của Nhà nước cho người nghèo, đối tượng chính sách và đồng bào dân tộc thiểu số tiếp cận với các dịch vụ pháp lý (tư vấn pháp luật, đại diện, bào chữa), nhằm bảo đảm cho mọi công dân đều bình đẳng trước pháp luật và thực hiện công bằng xã hội”*. Khái niệm này được tiếp tục kế thừa, phát triển và hoàn thiện khi nghiên cứu xây dựng Pháp lệnh về trợ giúp pháp lý, cho rằng *“trợ giúp pháp lý là việc thực hiện các dịch vụ pháp lý miễn phí của nhà nước và xã hội cho người nghèo, người được hưởng chính sách ưu đãi và một số đối tượng khác*

theo quy định của pháp luật thông qua hoạt động tư vấn pháp luật, đại diện, bào chữa, kiến nghị giải quyết vụ việc, nhằm bảo đảm cho mọi công dân bình đẳng trong tiếp cận pháp luật, góp phần thực hiện công bằng xã hội”

Mặc dù còn nhiều quan niệm khác nhau về trợ giúp pháp lý, nhưng trên cơ sở nghiên cứu những kinh nghiệm xây dựng tổ chức và hoạt động trợ giúp pháp lý của các nước trên thế giới đã có từ hàng trăm năm nay và thực tiễn hoạt động trợ giúp pháp lý ở Việt Nam trong thời gian qua, chúng ta có thể đưa ra quan niệm chung về trợ giúp pháp lý một cách đầy đủ. Mà cụ thể hiện nay khái niệm “*trợ giúp pháp lý*” được quy định tại Điều 2 Luật Trợ giúp pháp lý năm 2017 như sau: “*Trợ giúp pháp lý là việc cung cấp dịch vụ pháp lý miễn phí cho người được trợ giúp pháp lý trong vụ việc trợ giúp pháp lý theo quy định của Luật Trợ giúp pháp lý, góp phần bảo đảm quyền con người, quyền công dân trong tiếp cận công lý và bình đẳng trước pháp luật.*”.

3. Kết quả thực hiện tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý

Công tác tư vấn pháp luật, trợ giúp pháp lý được thực hiện thông qua các hoạt động chuyên môn như: tư vấn pháp luật, đại diện bào chữa cho các đối tượng trợ giúp pháp lý là người dân tộc thiểu số. Đây là điều kiện để thực hiện việc truyền thông pháp luật, tuyên truyền ý thức chấp hành pháp luật cho nhân dân ở địa phương.

Trong 2023, Trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tỉnh Lai Châu đã thụ lý, giải quyết cho 444 vụ việc cho 444 đối tượng trong đó đối tượng thuộc diện người dân tộc thiểu số sinh sống ở vùng có điều kiện kinh tế khó khăn là 297 người là đối tượng chiếm đa số, các vụ việc yêu cầu chủ yếu ở các lĩnh vực pháp luật đất đai, Tố tụng hình sự, Hôn nhân gia đình,... (Theo báo cáo số 04/BC-TGPL, ngày 10/11/2023 của Trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước tỉnh Lai Châu).

Thời gian qua, công tác tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho người dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh Lai Châu cơ bản được tổ chức thực hiện tốt. Những cán bộ thực hiện tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý đều là những đội ngũ có trình độ, đảm bảo về kỹ năng, chuyên môn nghiệp vụ. Vì vậy, công tác tư vấn pháp luật

và trợ giúp pháp lý đã dần đi vào nề nếp, đạt được những kết quả nhất định: Các vụ việc tư vấn pháp luật, trợ giúp pháp lý cho người dân được thực hiện kịp thời đúng quy định của pháp luật, đảm bảo quyền lợi ích hợp pháp của người đến yêu cầu; trình tự, thủ tục yêu cầu tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý luôn tạo thuận lợi cho người dân. Đồng thời trong quá trình thụ lý và giải quyết, luôn nhận được sự phối kết hợp của các cơ quan ban ngành có liên quan, đáp ứng được nhu cầu, nguyện vọng chính đáng của công dân.

4. Hạn chế trong thực hiện tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho đối tượng là người DTTS

Qua quá trình thực hiện tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho đối tượng là người DTTS rút ra một số hạn chế sau:

Một là, Địa bàn cư trú của đồng bào DTTS chủ yếu sinh sống tại vùng sâu, vùng xa, đi lại khó khăn nên người dân ít có cơ hội tiếp cận với các thông tin về nhờ tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý, nhiều người chưa biết được quyền được trợ giúp pháp lý của mình.

Hai là, Do tâm lý truyền thống giải quyết các sự vụ theo thói quen và phong tục, tập quán của đồng bào DTTS. Đây là một rào cản lớn đối với người dân khi có lợi ích bị xâm hại nhưng không được tiếp cận với hoạt động trợ giúp pháp lý

Ba là, Hiệu quả công tác truyền thông còn nhiều hạn chế: Kỹ năng truyền thông và các nội dung, phương thức truyền thông đôi khi chưa thật sự phù hợp với từng nhóm đối tượng (người dân tộc, trẻ em, phụ nữ là nạn nhân bạo lực gia đình...) nên một số thông tin về trợ giúp pháp lý chưa được truyền đạt theo cách dễ nhớ, dễ hiểu, tạo ấn tượng để người dân hiểu và lưu lại thông tin về trợ giúp pháp lý để tìm đến khi cần. Thời lượng và chất lượng truyền thông trên các phương tiện thông tin đại chúng còn ít, chưa đáp ứng được yêu cầu, đặc điểm của từng nhóm dân cư, cũng như đặc thù của các vùng miền hay từng dân tộc khác nhau. Vì vậy, có tình trạng bỏ sót người thuộc diện được trợ giúp pháp lý do một bộ phận không nhỏ dân cư, đặc biệt là nhóm người nghèo, người DTTS chưa biết đến trợ giúp pháp lý.

Bốn là, Chất lượng và số lượng đội ngũ thực hiện tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý phát triển chưa tương xứng với yêu cầu nhiệm vụ công tác tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý trong tình hình mới. Rào cản về ngôn ngữ có ảnh hưởng không nhỏ đến kết quả tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho đồng bào.

Năm là, Công tác phối hợp giữa các cơ quan, đơn vị trong hoạt động tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý còn có những bất cập. Chưa có cơ chế phối hợp để huy động cho những người có điều kiện tiếp xúc hàng ngày với người dân như: cán bộ xã, phường trên địa bàn, công an xã, trưởng thôn, cán bộ hòa giải, cán bộ Hội Phụ nữ, Hội Nông dân, già làng, trưởng bản, người có uy tín... để giải thích cho người dân về quyền được trợ giúp pháp lý, hướng dẫn người được trợ giúp pháp lý có nhu cầu đến tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý.

Sáu là, Kinh phí, cơ sở vật chất dành cho hoạt động trợ giúp pháp lý còn nhiều hạn chế. Thực tế hiện nay kinh phí nghiệp vụ trợ giúp pháp lý trên địa bàn tỉnh Lai Châu chưa được đảm bảo. Trung tâm trợ giúp pháp lý nhà nước còn chưa được bố trí phòng riêng để phục vụ cho phiên tòa trực tuyến với điểm cầu thành phần là Trung tâm trợ giúp pháp lý do đó vẫn đang phải để chung với phòng làm việc nghiệp vụ của Trung tâm. Hoặc trụ sở liên quan đến tiếp công dân còn bố trí trên tầng cao hoặc chưa có phòng tiếp người được trợ giúp pháp lý riêng cho những nhóm đối tượng có yếu tyoos nhạy cảm như phụ nữ, trẻ em...

Bảy là: Công tác kiểm tra, giám sát việc triển khai thực hiện công tác dân tộc về trợ giúp pháp lý còn hạn chế, chưa kịp thời để nắm bắt những khó khăn, vướng mắc trong thực tiễn để có những chính sách, giải pháp phù hợp và hiệu quả.

5. Giải pháp để nâng cao chất lượng tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho đồng bào DTTS.

Thứ nhất, Tăng cường công tác thông tin, truyền thông về trợ giúp pháp lý nói chung và quyền được trợ giúp pháp lý của người dân nói riêng. Đa dạng hóa các phương thức truyền thông về trợ giúp pháp lý (qua báo, đài phát thanh, truyền hình, Internet, ứng dụng trên thiết bị di động; biên soạn tài liệu, tờ rơi, tờ gấp, xây dựng video bằng tiếng dân tộc...) phù hợp với nơi người dân sinh sống và trình độ

dân trí của DTTS làm sao để cho những người dân sinh sống ở vùng sâu vùng xa, có thể tiếp cận được với thông tin về trợ giúp pháp lý.

Thứ hai, Cần có chính sách, kế hoạch phù hợp để giúp người dân tộc thiểu số thay đổi tư duy, tâm lý giải quyết mọi vấn đề không dựa trên quy định của pháp luật chỉ dựa theo phong tục tập quán hay tình cảm; Cần khuyến khích người dân tiếp cận các kênh thông tin hay các tổ chức trợ giúp pháp lý để nhận được những lời khuyên cũng như giải đáp các thắc mắc một cách cụ thể nhất, trách trường hợp “sự việc đã rồi”. Từ đó, giúp họ hiểu về quyền lợi của họ sẽ được trợ giúp pháp lý khi họ có vướng mắc, quyền lợi bị xâm hại.

Thứ ba, Đổi mới nội dung, hình thức truyền thông về trợ giúp pháp lý làm sao cho: nội dung vừa ngắn gọn, vừa xúc tích, vừa dễ hiểu phù hợp với người dân ở từng vùng, từng dân tộc, từng độ tuổi; hình thức truyền thông đa dạng, có điểm nhấn, cũng như có những bài học kinh nghiệm qua thực tế của từng vụ việc cụ thể để người dân dễ hiểu, dễ nhớ.

Thứ tư, Nâng cao năng lực cho người thực hiện tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý (bao gồm cả trợ giúp viên pháp lý, cộng tác viên trợ giúp pháp lý và luật sư tham gia thực hiện trợ giúp pháp lý hay đội ngũ tư vấn viên của Hội Luật Gia): Rà soát đội ngũ người thực hiện trợ giúp pháp lý, có kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng với các hình thức phù hợp đảm bảo đội ngũ thực hiện trợ giúp pháp lý có đủ trình độ chuyên môn, kỹ năng nghề nghiệp và hạn chế tối thiểu nhất về sự bất đồng ngôn ngữ với người dân đến yêu cầu.

Thứ năm, Tăng cường sự phối hợp giữa các tổ chức trợ giúp pháp lý với các cơ quan có liên quan, tạo cơ chế huy động mạnh mẽ hơn sự tham gia trợ giúp pháp lý của xã hội (cơ quan tổ tụng, các cơ quan, ban ngành, đoàn thể, tổ chức chính trị - xã hội...); Thiết lập mạng lưới tại cơ sở: UBND cấp xã; công chức tư pháp, hộ tịch; tổ hòa giải; cán bộ phụ nữ; công an xã; hội nông dân; hợp tác xã; ... để tăng khả năng tiếp cận trợ giúp pháp lý của người dân, phát hiện và trợ giúp pháp lý kịp thời cho đồng bào DTTS. Nâng cao vai trò của trưởng bản, người có uy tín trong đồng bào DTTS để tham gia công tác tuyên truyền, vận động đồng bào DTTS hiểu được

việc cần trợ giúp pháp lý để tăng khả năng tiếp cận trợ giúp pháp lý và tích cực tham gia các buổi trợ giúp pháp lý ở địa phương. Nâng cao vai trò người DTTS như cán bộ công chức địa phương là người DTTS, Trưởng bản, Bí thư chi bộ bản,... tham gia tại các buổi trợ giúp pháp lý để đồng bào cảm thấy yên tâm, tự tin hơn khi được trợ giúp pháp lý.

Thứ sáu, Nghiên cứu xây dựng phần mềm trả lời tư vấn pháp luật tự động (bằng cả tiếng DTTS) đối với những vướng mắc pháp luật đơn giản: hướng dẫn các trình tự, thủ tục khai sinh, ly hôn, kết hôn... thông qua điện thoại hoặc trực tiếp tại các máy tính được đặt tại trụ sở của tổ chức thực hiện trợ giúp pháp lý, nơi tiếp công dân của các cơ quan hành chính nhà nước để người dân dễ dàng tiếp cận với trợ giúp pháp lý.

Thứ bảy, Thiết lập và duy trì đường dây nóng về TRỢ GIÚP PHÁP LÝ (bằng cả tiếng DTTS) để người dân có thể gọi tới bất cứ khi nào nếu có tranh chấp, vướng mắc pháp luật và các cơ quan tiến hành tố tụng, đặc biệt là cơ quan điều tra, có thể thông tin sớm nhất cho tổ chức thực hiện TRỢ GIÚP PHÁP LÝ ngay khi thụ lý vụ việc tố tụng.

Thứ tám, Tăng cường vai trò giám sát, phản biện; duy trì chế độ kiểm tra định kỳ và đột xuất; Làm tốt công tác khen thưởng, tôn vinh, nêu gương người tốt, việc tốt, điển hình hoặc có đóng góp tích cực cho hoạt động TRỢ GIÚP PHÁP LÝ...

Thứ chín, Thực hiện đồng bộ các giải pháp trên sẽ góp phần hướng tới mục tiêu nâng cao chất lượng, hiệu quả trong công tác tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý, 100% người thuộc diện được trợ giúp pháp lý, đặc biệt là đồng bào DTTS, sinh sống tại vùng có điều kiện KT-XH đặc biệt khó khăn được trợ giúp pháp lý khi có nhu cầu, để bảo đảm việc tiếp cận và sử dụng quyền được trợ giúp pháp lý góp phần nâng cao nhận thức pháp luật cho người dân.

Trên đây là Báo cáo tham luận của tôi về “Giải pháp nhằm nâng cao công tác tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho người dân tộc thiểu số”, Trong báo cáo tham luận là cái nhìn của cá nhân nên sẽ không tránh khỏi những thiếu sót nhất

định. Tôi rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến của các Đồng chí tham dự buổi Hội thảo ngày hôm nay để cho Công tác tư vấn pháp luật và trợ giúp pháp lý cho người dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh Lai Châu nói riêng cũng như các tỉnh trong cả nước nói chung được nâng cao hơn nữa trong thời gian tới. Cảm ơn các đồng chí tham dự buổi Hội thảo đã chú ý lắng nghe. Xin chúc toàn thể các đồng chí luôn mạnh khỏe, hạnh phúc và công tác tốt.

Trân trọng cảm ơn./.